

VISNYK OF THE LVIV UNIVERSITY

**Philosophical
Political studies**

Issue 61

Scientific journal

Published since 2011

Ivan Franko
National University of Lviv

ВІСНИК ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

**Філософсько-політологічні
студії**

Випуск 61

Збірник наукових праць

Видається з 2011 року

Львівський національний
університет імені Івана Франка

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

Включено до переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»)
з філософських та політичних наук (спеціальності: В10 «Філософія», С2 «Політологія»)
відповідно до Наказу МОН України від 14.05.2020 № 627 (Додаток 2).

Друкується за ухвалою Вченої Ради
Львівського національного університету імені Івана Франка
№ 91/10 від 29.10.2025 р.

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення № 1877 від 30.05.2024 року, № 3109 від 07.11 2024 року.

Ідентифікатор медіа R30-04908

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Львівський національний університет імені Івана Франка
(вул. Університетська, буд. 1, м. Львів, 79000; zag_kan@lnu.edu.ua; тел. +38 (032) 239-41-11)

Збірник включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща):
DOI: 10.30970/PPS.2025.61

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com
від польської компанії Plagiat.pl.

Висвітлено актуальні проблеми методології політичної науки, проаналізовано стан розвитку політичної науки та сучасні теоретико-методологічні напрями дослідження політичних процесів та інститутів в Україні. Розкрито форми та особливості розвитку сучасних філософських напрямів дослідження природи та суспільства, актуальні проблеми соціогуманітарних вимірів буття людини.

The current problems of the methodology of the Political Science were highlighted. The development of the Political Science and modern theoretical and methodological approaches of the research of political processes and institutions in Ukraine were analysed. The forms and features of the development of modern philosophical trends in the study of nature and society, actual problems of socio-humanitarian dimensions of human being were examined.

Редакційна колегія:

Шипунов Г. В., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії політичної науки, Львівський національний університет імені Івана Франка (головний редактор); Андрущенко Т. В., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри психології, Український державний університет імені Михайла Драгоманова; Бартошевський Я., доктор габілітований, професор, проректор з питань науки, розвитку та міжнародного співробітництва, Державна вища професійна школа (Республіка Польща); Батрименко О. В., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Дорош Л. О., кандидат політичних наук, професор, професор кафедри політології та міжнародних відносин, Національний університет «Львівська політехніка»; Івасечко О. Я., кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології та міжнародних відносин, Національний університет «Львівська політехніка»; Карівець І. В., доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії, Національний університет «Львівська політехніка»; Мельник В. В., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри менеджменту, системного аналізу та міжнародних відносин, Український державний університет імені Михайла Драгоманова; Неліпа Д. В., доктор політичних наук, професор, заступник декана філософського факультету, Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Прокоп М. В., кандидат політичних наук, доцент, інститут міжнародних відносин та публічної політики, факультет права та суспільних наук, Університет Яна Кохановського в Кельцах (Кельце, Польща).

Адреса редколегії:

Львівський національний
університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, кім. 204,
79000, Львів, Україна,
тел.: (38) (032) 2394462

Editorial office address:

Ivan Franko National
University of Lviv,
Universytetska Str., 1, room 204,
79000, Lviv, Ukraine,
tel.: (38) (032) 2394462

Редактор Д. КАРПИН

Редактор (англ. анотацій) С. БЕКАР

Технічний редактор С. ВОЗНЯК

Комп'ютерний макет С. БЕКАР

Коректор Д. КАРПИН

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.

Підписано до друку: 14.11.2025 р.
Формат 70х100/16
Ум. друк. арк. 43,71.
Тираж 100 прим. Зам. 1125/888

© Львівський національний
університет імені Івана Франка, 2025

ЗМІСТ

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

<i>Валерій Ананьїн, Віктор Горлинський</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЛІДЕРСТВА ЯК ПАРАДИГМИ УПРАВЛІННЯ В КРИЗОВИХ УМОВАХ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.....	13
<i>Артем Бондарєв</i> НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У КОНТЕКСТІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ЗНАННЯ.....	21
<i>Зоріна Вихованець</i> ФЕНОМЕН КУЛЬТУРНО-НОРМАТИВНОГО ОПТИМУМУ КОЛЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ: КОНВЕРСІЙНІ СТУДІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ.....	31
<i>Дмитро Гальчинський</i> РОЛЬ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА САМОУСВІДОМЛЕННЯ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ТА ВЗАЄМОДІЇ ІЗ СУСПІЛЬСТВОМ.....	42
<i>Людмила Городнюк</i> ЦИФРОВА ХАРИЗМА ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	48
<i>Руслан Делятинський, Ольга (Андрея) Маслій, Віталій Деркач</i> ВІДРОДЖЕННЯ СТРУКТУР УГКЦ ЯК ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ ПАТРІАРХАТУ В 1993–1996 РОКАХ	59
<i>Ірина Кузнецова, Олександра Рубанець</i> САМОПІЗНАННЯ: ГНОСЕОЛОГІЧНИЙ, ОНТОЛОГІЧНИЙ, КОМУНІКАТИВНИЙ ТА АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІРИ.....	72
<i>Тамара Кушерець</i> СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КИТАЙСЬКОЇ ЕПІСТЕМОЛОГІЇ ТА СУЧАСНА НАУКА.....	80
<i>Дмитро Леоценко</i> ОСНОВНІ ПИТАННЯ ФІЛОСОФІЇ: АКТУАЛІЗАЦІЯ ТРАДИЦІЙНОЇ ПРОБЛЕМИ.....	87
<i>Ольга Ліщинська</i> МІСЬКИЙ ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОСТІР КУЛЬТУРИ ВОЄННОЇ ДОБИ: ЛЬВІВСЬКИЙ ДОСВІД КУЛЬТУРОТВОРЕННЯ.....	96
<i>прот. Петро Лопатинський</i> ПРАВОСЛАВНЕ ПОЛІТИЧНЕ БОГОСЛІВ'Я: МІСЦЕ ПЕРЕТИНУ ЦЕРКВИ І ДЕРЖАВИ.....	102
<i>Надія Маринець</i> СЕНС ЖИТТЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	108
<i>Ірина Остапєць, Анжеліка Дербак, Олег Нестер</i> ЛОГІКО-АНАЛІТИЧНІ РОЗВІДКИ БЕРТРАНА РАССЕЛА.....	116
<i>Ростислав Поліщук</i> ТІЛО ЯК ГАБІТУС: ФІЛОСОФСЬКИЙ ВНЕСОК П'ЄРА БУРДЬЄ НА ПРИКЛАДІ СПОРТУ.....	122

УДК 1.316.3 [161.201.3:323.1]

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.61.3>

ФЕНОМЕН КУЛЬТУРНО-НОРМАТИВНОГО ОПТИМУМУ КОЛЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ: КОНВЕРСІЙНІ СТУДІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Зоріна Вихованець

*Вінницький національний медичний університет імені М. П. Пирогова,
кафедра іноземних мов з курсом латинської мови та медичної термінології
вул. Пирогова, 56, 21018, м. Вінниця, Україна*

Поява на мапі світу нової Української держави в 1991 р. стала вагомим подієм суспільно-політичної історії людства та набула в останні чотири роки повномасштабної російсько-української війни колосального впливу на можливі сценарії розвитку всього цивілізованого світу. Водночас паралельно з'являється ціла низка проблем у сфері пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку, структурних управлінських суперечностей, від розв'язання яких залежить доля всього державотворчого процесу в Україні, тому метою комплексного дослідницького завдання публікації визначено аналіз культурно-нормативного оптимуму соціальної відповідальності як дієвої форми взаємодії громадянського суспільства та правової держави в умовах сучасного цивілізаційного поступу. У статті доведено, що державотворчий процес політико-правового становлення суверенної України історично має постнеокласичний сценарій, аналогів якому в міжнародній практиці знайти майже неможливо – наша «вітчизняна патологія» стає актуальною можливістю посісти високопостатусні позиції у світосистемі майбутнього. Підкреслено, що своєрідний державницький парадокс у створенні сучасної нормативно-правової системи цілісного соціуму в громадянському суспільстві незалежної України відбувається в контексті життєвих реалій неправових практик і проблемноорієнтованих форм вирішення конфліктних соціально-економічних ситуацій у процесі «зміни самої зміни». Визначено, що соціальна дія кожного актора вже не може бути підпорядкована певній кваліфікації або «механічним» інерційним законам суспільного розвитку, оскільки кризовий стан ситуації після сучасності вимагає новітніх ціннісно-сміслових конструкцій громадянського простору цілісного соціуму, а також формування дієвої моделі взаємодії підсистем права, влади та громадянського суспільства. Представлено сучасні форми конструктивної взаємодії суспільство → громадянське суспільство → державна влада в контексті діяльнісно-оптимальної моделі функціонування цілісного соціуму та визначено єдиний критерій функціонального розподілу діяльнісних особливостей кожної суверенної особистості, яка водночас є представником певної спільноти, «вихованим» громадянином розвинутого громадянського суспільства та юридично-статусною особою в правовій державі – саме такий феномен множинності рольових функціональних здібностей соціального суб'єкту доби постсучасності забезпечує раціональні дискурс-позиції співіснування таких базових акцентів діяльнісно-оптимальної взаємодії між суспільством, громадянським суспільством і правовою державою.

Ключові слова: громадянин, суверенна особистість, соціальна дія, цілісний соціум, громадянське суспільство, права держава, соціальна відповідальність, колективна взаємодія, культурно-нормативний оптимум.

Актуальність теми дослідження. Поява на мапі світу нової Української держави в 1991 р. стає, без перебільшення, вагомим подієм суспільно-політичної історії людства та набуває в останні чотири роки повномасштабної російсько-української війни колосального впливу на можливі сценарії розвитку всього цивілізованого світу. Водночас паралельно з'являється ціла низка проблем у сфері пріоритетних напрямів соціально-економічного

розвитку, структурних управлінських суперечностей, від розв'язання яких залежить доля всього державотворчого процесу в Україні. Сьогодні вже йдеться про принципові позиції кожного громадянина в державотворчих процесах доби після сучасності, в умовах світоглядних змін традиційної раціоналістичної соціокультурної установки на потенційно-розкріпачене світовідчуття та дисенсусне сприйняття соціальних конфліктів і суперечностей. Утім, вони поступово набувають значення своєрідного природного середовища новітніх форм життєдіяльності, які необхідно навчитися переживати та узгодити зі своїми попередніми соціальними станами. Трагічний зміст болісних переживань теперішнього особистісного розлому власного життя кожного учасника воєнного політико-правового стану в Україні стикається зі спробою російської мафіозно-кримінальної державницької структури, яка була найбільшою за територією та змогла відібрати собі весь ядерний потенціал колись «дружніх» радянських республік, абсурдно історично повернутися до пройдешніх форм пекельного тоталітарного управління країною та безпрецедентної зневаги до людського життя під гаслами «всесвітнього комуністичного благодіяння». Причому паралельно відбувається ідеологічно-пропагандистський тиск у примітивно-копіювальному вигляді занурення в колишню уявну імперську велич, проте в контексті сучасного процесу вітчизняного державотворення 02.05.2023 р. Верховною Радою України ухвалено Постанову «Про використання політичним режимом Російської Федерації ідеології рашизму, засудження засад і практик рашизму як тоталітарних і людиноненавистницьких» [1, с. 7], – як бачимо, поступово безпрецедентне двадцятип'ятирічне панування нацистського тоталітарного режиму президента В. Путіна остаточно затвердило культивування ідеології рашизму як офіційного мілітаристського мислення та суспільно-політичного маркера представлення країни в системі формування Міжнародних відносин на світовій арені глобального протиборства. Ба більше, за останні десять років країнами-засновниками сучасної «осі світового Зла» остаточно сформовано нові «правила поведінки» на принципах культу сили у вигляді порушення територіальної цілісності та міжнародно визнаних кордонів інших країн, насильницького пригнічення або заперечення існування цілих етносів, масового фізичного терору населення тощо, які в різноманітних формах та інтерпретаціях активно нав'язують у вигляді дозвільних норм усьому цивілізованому міжнародному співтовариству. Остаточний перетин усіх меж міждержавних домовленостей та встановлених правочинних принципів мирного співіснування після закінчення Другої світової війни відбувся 24.02.2022 р. зі збройного нападу на суверенну Українську державу з боку російської федерації – саме тоді було розпочато спробу таких ревізійністських режимів, як Росія і Китай, установити вже на своїх умовах нові-старі правила світового авторитарного порядку.

Постановка проблеми. Власне громадяни України стали сьогодні не тільки учасниками та спостерігачами зсередини драматичних подій перетину світоглядно протилежних світів планетарного устрою, а й соціально дієвою частиною цивілізованого людства, яка безпосередньо впливає на кардинальні зміни геополітичного ландшафту, тому складність зазначеної ситуації підкреслює *безперечну актуальність нашої розвідки*.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Одні з перших ренесансних міркувань про «державну долю» України, починаючи із XVI ст., належать С. Оріховському, який іде за прикладами «найвизначніших філософів»; надалі проблеми соціального устрою активно розробляли такі вітчизняні мислителі, як Л. Баранович, Г. Бужинський, І. Гізель, Г. Кониський, П. Могила та багато інших. Своєчасне звернення до праць В. Винниченка, М. Грушевського, Д. Донцова, М. Драгоманова, П. Липинського, Д. Чижевського та ін. засвідчує постійний і неперервний пошук українських гуманітаріїв у царині державотворення та формування політичної нації. Проте в українській філософській думці держава мислилась

як система суспільних установ та інститутів, що упорядковують і полегшують людям організацію особистого та громадського життя. У цьому сенсі держава постає не як «апарат», а як «політичне суспільство», тобто як та частина суспільних відносин, механізми яких нині усвідомлені й виражені в правових нормах і законах. При цьому поза державним регулюванням функціонує маса суспільних відносин, що виникають стихійно й безладно. Людина в суспільстві внаслідок цього, як вважає М. Хвильовий, постає нібито «розколеною» на ту, яка є підданою держави, і на ту, що вступає у відносини з людьми, керуючись власним сумлінням і розумінням суспільного буття. Такий підхід викликає багаторівневий комплекс складних суспільних взаємовідносин між людиною та державою. У контексті сучасного дискурсу державотворення найбільш відомими є праці таких зарубіжних учених, як Х. Арендт, З. Бжезинського, М. Вебера, Ю. Габермаса, Ф. Гайєка, Н. Лумана, Дж. Ролза та ін. Серед дослідників, які мають визначні напрацювання в цій галузі вітчизняного пізнання, слід зазначити праці С. Грабовського, Я. Грицака, П. Іванишина, С. Кримського, В. Ліпкана, М. Поповича, В. Степико, В. Шевчука, Н. Яковенко, Д. Яневського та багатьох інших. Зазначимо, що навколо бурхливих соціально-цивілізаційних подій у вітчизняних інтелектуальних колах активно точиться велика кількість доречних, а іноді й недоречних дискусій політологічного або нормативно-правового характеру, які безпосередньо або опосередковано спираються на діяльнісні методологічні підходи соціально-філософського аналізу побудови постнеокласичних моделей цілісного соціуму.

Тож з огляду на зазначені постулати, *метою комплексного дослідницького завдання* нашої публікації визначено соціально-філософський аналіз культурно-нормативного оптимуму соціальної відповідальності як дієвої форми колективної взаємодії громадянського суспільства та правової держави в умовах сучасного цивілізаційного поступу України. Відповідне коло завдань означеної розвідки можемо сформулювати так: 1) окреслити історико-філософські студії вітчизняного державотворчого політично-правового процесу, аналогів якому в міжнародній практиці майже немає, та проаналізувати своєрідний державницький парадокс у створенні сучасної нормативно-правової системи цілісного соціуму в громадянському суспільстві незалежної України; 2) проаналізувати принципові позиції діяльнісної особистості в державотворчих процесах постмодерної доби, а також сформулювати актуальний трансформаційний поштовх у використанні новітніх ціннісно-сміслових конструкцій соціальної дії у відбудові спільного громадянського простору цілісного соціуму; 3) розглянути концептуальну еволюцію діяльнісних теоретико-методологічних підходів з метою ефективного застосування кореляційної взаємозалежності між динамічною процедурою державного реформування нормативно-правових приписів і гнучкими перетвореннями в принципах існування громадянського суспільства періоду після сучасності; 4) визначити діяльнісно ефективну модель культурно-нормативного оптимуму формування та функціонування цілісного соціуму; 5) проаналізувати сучасні форми конструктивної взаємодії між суспільством, громадянським суспільством і державною владою в контексті запропонованої діяльнісно-оптимальної моделі побудови цілісного соціуму.

Методологія дослідження зумовлюється проблематикою поставлених завдань та джерелами отримання необхідної інформації, тому соціокультурний, цивілізаційний і діяльнісний підходи визначені головними засобами нашої розвідки, а базовими методами є системно-логічний, історико-ретроспективний, діалектичний, соціального моделювання й аналітичний.

Виклад основного матеріалу. З погляду історико-філософського аналізу зафіксовано три базові підходи стосовно розуміння сутності державотворчих процесів: як вищий владний апарат примусу та соціального пригнічення підлеглих верст населення

з відповідними до історичного моменту формами маніпулювання масовою свідомістю; як державний апарат, який створюється та контролюється суспільством, а всі громадяни формально набувають рівних прав перед законом; як свідомо організована та стабільна суспільна інституція, але такий підхід часто не враховує плінного характеру природно-історичної реальності та складності прогнозування багатofакторних соціальних процесів. Тож можемо констатувати, що в часово-просторовому вирі суспільних перетворень відбувається мозаїчний процес появи / зникнення різноманітних форм державних утворень, але при цьому самі суспільства зберігали свій національно-екзистенціальний характер, мімікрували за певних обставин та продовжували особливий шлях історичними лабіринтами випробувань. Особливо зараз, на нашу думку, доречним буде хоча б побіжний соціально-філософський аналіз своєрідного вітчизняного підходу до розуміння походження й призначення держави. Навіть в «особистій бібліотеці» П. Могили були представлені книги про державну політику та управління не тільки Античного та Середньовічного періодів розвитку – твори Платона, Арістотеля, Прокла, Аврелія Августина, Т. Аквінського, – а й гуманістів доби Відродження Г. Гроція, Н. Макіавеллі, Ж. Бодена, Т. Кампанелли, Ю. Ліпсія тощо. Результатом таких студійних читань стає прихильність П. Могили до ідей природного права та спільного блага, прагнення гармонійного співвідношення між правовими нормами й морально-етичними приписами, що відповідало традиціям древніх постулатів звичаєвого права в наших землях, а також була наявна ідея сильної державної влади вольового володаря тільки за умови його високої освіченості. Ба більше, він однозначно вказує на такі владні функції держави, за реалізацію яких несе відповідальність її очільник: 1) захист Вітчизни від зовнішніх ворогів; 2) правочинність та збереження громадянського миру в країні; 3) організація та підтримка господарсько-торгових сфер діяльності, освіти та соціального захисту.

Найголовніше, визнаючи державу певним Божим приписом, який дається людям як необхідність для їх існування, мислитель наголошує на тому, що в кожному конкретному випадку вона встановлюється тільки через реалізацію волі народу, причому голос самого народу є голосом Бога. У цьому контексті можемо звернутися до слушної думки Валерії Нічик як визначної дослідниці творчого доробку П. Могили: «Хоча в Могили ще не було чітко окресленої програми побудови держави і церкви в Україні, він був переконаний, що для цього насамперед потрібні національно зорієнтована еліта, певна ієрархія і структура, міцна дисципліна. Вищу політичну й церковну владу він розглядав як виразників «спільного блага» нації та вважав, що їх установа повинно бути наслідком примирення, порозуміння й злагоди протилежних суспільних сил» [7, с. 158]. Зазначені підходи настільки влучно відповідають ситуації сучасного процесу вітчизняного державотворення, що можуть без будь-яких компіляцій стати підґрунтям у формуванні ідеї «суспільної угоди» правової регламентації громадського життя. Додатково зауважимо, що, незважаючи на обов'язкові офіційно визнані штампи певних періодів розвитку філософської думки та впливу духу політико-ідеологічної тенденційності, у згаданих творах наголошується на низці важливих соціально-антропологічних аспектів, які були близькими до ідей громадянського гуманізму. Особливо зараз хотілося б ще додати один впливовий історичний штрих до процесу конструювання вітчизняного державотворення, а саме щодо «ночі бездержавності», яка була не такою вже й темною з двох вагомих причин: 1) завдяки литовській експансії, яка не була такою нищівною як ординська, значна частина сучасних українських земель раніше звільнилася від монголо-татарського панування, ніж теперішні російські території; 2) спроби впровадження Магдебурзького права на цих територіях призводило до своєрідної «європеїзації» саме українських міст,

здійснювало неабиякий вплив на їх громадське та суспільно-політичне життя, а також безпосередньо впливало на формування показово нових засад національної ментальності, які ніколи не були властиві російський міський культурі, як і ніколи на їх території не було ознак Магдебурзького права [5, с. 128–129]. Тож ідеться про обмежувальну пізнавальну вартість поділу націй на «державні / історичні / великі» та «недержавні / неісторичні / малі», хоча більш продуктивним видається моделювання націотворення на основі критеріїв етнічних і політичних чинників. Власне, схема історії України XIX–XX ст. мала би показати співіснування двох компонентів та зміну балансу між ними з плином часу, коли поряд з міцним етично-мовним компонентом щораз більшої сили набирає територіально-політичний [6].

Водночас ставлення до проблеми соціальної відповідальності як дієвої форми колективних відносин між суспільним буттям людини і держави в основних напрямках сучасної філософії залишається неоднозначним, наприклад, панівна на великому територіальному просторі у XX ст. марксистська філософія виходила з провідної тези про те, що досягнення свободи людини проходить через знищення відповідної держави. Нова держава диктатури пролетаріату має створювати закони, керуючись виключно «революційною доцільністю», тому марксистська філософія хоч і визнає право людини на свободу та творчість, також визнає її приреченість на загибель або у боротьбі проти старої або проти нової держави. Своєю чергою, екзистенціальна філософія розглядає вільний прояв людини як протидержавний бунт, який історично має дві альтернативи. У разі перемоги творця його охрестять революціонером, якщо він терпить поразку, то держава засудить його як злочинця. Внаслідок цього свободне суспільне буття людини несе відзнаку не тільки трагічності, а й абсурдності. Не оминати увагою й своєрідний негативний підхід у сучасній аналітичній філософії у вигляді «етики без принципів», головним теоретиком якої є Дж. Денсі. Він запроваджує процедуру обґрунтування мінімізації значення моральних принципів у сенсі класичного наукового сприйняття, пояснюючи це тим, що в етиці немає можливості чітко визначити причинно-наслідковий зв'язок та інші об'єктивні закономірності, тому слушною видається пропозиція свідомо відмовитися від нормативного типу загальновизнаних моральних правил побудови між людських стосунків, але в такій ситуації завжди з'являється ось це «але». Необхідно зауважити, що такий моральний партикуляризм аж ніяк не виключає звичаєву моральність, замість її загальних принципів відбувається процес їх прийнятного затвердження, тобто бути моральною людиною зовсім не означає бути принциповою особистістю, просто вчинки такої особи є помилковими, з огляду на різні ситуативні підстави, наприклад може бути довгий перелік політичних лідерів різних країн [9, с. 3–5]. Власне суспільне буття людини в державі так чи інакше розгортається на межі офіційно визнаної законності й спонтанності творчих проявів. Міра між ними досить хитка та істотно залежить від загальної міри відносин між суспільством і державою, між суспільною ірраціональністю та раціональністю людського існування.

Отже, державотворчий процес в Україні історично має постнеокласичний сценарій політико-правового процесу, аналогів якому в міжнародній практиці знайти майже неможливо, певні паралелі можуть бути проведені зі спробами формування національних державних утворень у країнах зниклого в літах Радянського Союзу, тобто «наша патологія є нашою можливістю» [10, с. 25]. Водночас соціальна дія кожного актора вже не може бути підпорядкована певній кваліфікації або «механічним» інерційним законам суспільного розвитку, оскільки кризовий стан сучасності вимагає новітніх ціннісно-сміслових конструкцій, які сформулюють актуальний трансформаційний поштовх у використанні «інакших» методів, форм і принципів відбудови спільного громадянського простору цілісного

соціуму, а також зможуть забезпечити адекватно-гармонійні способи реалізації свободи волі кожного громадянина в умовах демократичного державного устрою.

Урешті-решт, у цьому контексті ми виходимо на аналіз впливу фундаментальних засад правової культури на становлення громадянського суспільства й ефективних форм реалізації політичної влади, враховуючи зворотний вплив обох підсистем на формування ефективних правових засад – саме такий взаємовплив може сприяти формуванню цілісного соціуму в новому цифровому устрої сучасного людства. Формування дієвої моделі взаємодії підсистем права, влади та громадянського суспільства до періоду порушення базових принципів Міжнародного права післявоєнної Європи ХХ ст., а саме безперешкодне розв'язання агресивних воєнних дій та повернення до вирішення міждержавних суперечностей «за правом сильного», здійснювалося на основі системних реформаторських зусиль як одному з головних типів соціальної дії. В умовах теперішнього часу поряд з можливостями реформування суспільних взаємовідносин щоденної ваги набирають революційна та мілітарна форми соціальної дії, де безпрецедентним історичним, наприклад, на початку ХХІ ст. стає процес геополітичного становлення молодого Української держави. Довготривалий творчий процес отримання істотного політичного результату єднання національної, культурної та громадянської видів ідентичності закінчився переможними досягненнями таких революційних подій, як Помаранчевий майдан 2004 р. та Революція гідності 2014 р. Власне, відбувся історичний процес переходу від соціальних практик революційного способу перетворення дійсності до необхідності фактичного національно-екзистенціального закріплення дії *militaris* у вітчизняному соціокультурному просторі. Способом існування будь-якої націоналістичної ідейності є безпосередньо функціонуюча революційна дія, яка, на думку С. Бандери, є системою революційних акцій та організаційної праці, причому «мілітарні дії – це складова частина, одна з функцій і форм революційної боротьби, а не єдиний, сам у собі замкнений фактор» [2, с. 136, 139]. Як бачимо, проблеми еволюції революційних соціальних перетворень тільки набувають додаткових форм і методів у постсучасному світі, не змінюючи при цьому своєї онтологічної сутності, адже свобода дії не може бути дозволена чи заборонена, вона є невіддільною від творчої активності дієвця.

Тож з огляду на динамічні реалії воєнних станів та міжнародної напруги, очікування нових терористичних насильницьких актів і військових агресій, цілісний організм соціального життя, який був побудований на механізмах взаємодії між підсистемами нормативно-правового законодавства, влади, громадянського суспільства та економіко-господарської сфери, у постсучасну добу може бути проаналізований виключно на принциповому поєднанні двох таких діяльнісних теоретико-методологічних підходів, як реляційно-адаптований та системно-модальний (*system-level*). Пояснимо свою позицію: 1) онтологічний зміст реляційно-адаптованого підходу спирається на розуміння феномену соціальної життєдіяльності з погляду її природного характеру як автопоезисного комплексного утворення, а діяльнісний вплив конкретних акторів суспільних відносин тільки додає варіативного інтерпретаційного змісту його існування; 2) системно-модальний спосіб існування структури соціального життя розглядається нами в контексті можливостей інженерного моделювання. Зокрема, наголошується на штучному характері її формування за допомогою трансформаційного впливу програмно-проектної організації діяльності соціальних суб'єктів за допомогою феноменальних можливостей системної інженерії всесвітнього павутиння – цей підхід дає змогу відстежувати взаємодію між різними підсистемами складної структури та прогнозувати різноманітні варіанти моделей подальшого суспільного розвитку, що стає цілком реалістичною практикою майбутнього в умовах панування цифрових технологій та можливостей застосування швидкої обробки глобальних пластів інформації за

допомогою III. Власне, спираючись на тезу історично-природного характеру суспільства як автопоезисного комплексного утворення [11], поступово за допомогою системно-модального варіативного способу зміни інтерпретаційного змісту існування дійової особи постмодерної доби створюється діяльнісно-ефективна модель культурно-нормативного оптимуму функціонування цілісного соціуму на принципах соціальної відповідальності, суверенності особи та політичного універсалізму спільності, який «виправляє щось у минулому і провіщає щось у майбутньому. Політичний організм існує не лише в теперішньому часі, а й у минулому та майбутньому, і його функція – зв'язувати минуле, теперішнє і майбутнє» [8, с. 257].

Тож якщо ми визначаємо суспільство як організаційно-структурну історично-автохтонну цілісність, яка має ментальний каркас світоглядних уявлень та створює своєрідне енергетичне поле громадянського тиску для появи різноманітних соціально-інституційних утворень і суверенних індивідів, то можемо сформулювати низку відмінностей уже громадянського суспільства: 1) існуючи в усіх часових вимірах цивілізаційного існування людини, як феноменальний складник соціального життя він з'являється набагато пізніше; 2) конгломерації складного мозаїчного переплетення індивідуального для кожної окремої спільноти таких аспектів суспільного життя як усталені політико-правові відносини суспільства, певних форм державного устрою та наявного міфологічного логосу у формуванні особливо символічного світу соціального суб'єкта; 3) оформлення такого вже юридичного статусу людини, коли прагнення стійкого глобального порядку погоджує єдине визначення «громадянина світу», наприклад у Віденській декларації Всесвітньої конференції з прав людини 1993 р. зафіксовано положення про те, що всі права людини універсальні, неподільні, взаємозалежні й взаємозв'язані. Міжнародна співпраця повинна ставитися до прав людини глобально, на справедливій і рівній основі, з однаковим підходом та увагою, тому феномен громадянського суспільства набуває сьогодні значення самоорганізувального ядра зосередження недержавних відносин, воно стає феноменальною структурою взаємодії між публічної та приватної сферами існування людини, де поки що закладаються абсолютно якісно нові тенденції і механізми існування цілісного соціуму – результати якого нам ще належить проаналізувати та оцінити. З огляду на вищевикладені студійні роздуми, нашим пересвідченням конструкції культурно-нормативного оптимуму функціонування цілісного соціуму визначено єдиний критерій функціонального розподілу діяльнісних особливостей кожного суверенної особистості, яка водночас є представником певної спільноти, «вихованим» громадянином розвинутого громадянського суспільства та юридично-статусною особою в правовій державі.

Отже, своєрідний державницький парадокс у створенні сучасної нормативно-правової системи цілісного соціуму в громадянському суспільстві незалежної України відбувається в контексті життєвих реалій неправових практик і проблемноорієнтовних форм вирішення конфліктних соціально-економічних ситуацій, що підтверджує свідому відмову від таких гранднаративів, як досягнення Царства Божого або побудова світлого комуністичного майбутнього на всьому Земному шарі доби Модерну, тобто в постійному процесі реалізації щоденних соціальних практик відбувається становлення принципово-нових засад свідомості й культури некласичного типу взаємодії між соціальними суб'єктами в момент їх радикальної трансформації, по суті, у процесі «зміни самої зміни».

Наприкінці наших студійних роздумів окремо хотілося б звернути увагу на той факт, що європейські громадянські суспільства будуються на волевиявленні громадян і мають своїм загальним орієнтиром традиційно-християнську систему цінностей, до громадянських вартостей – історично присутніх зокрема й у світогляді українського народу.

У вітчизняній філософській думці такий підхід озвучували у своїх творах найчіткіше висловлювали В. Винниченко, В. Липинський та М. Хвильовий. Так, відмітимо, що творчий спадок Винниченка презентує нам осмислений варіант тогочасної життєвого театру, на підмостках якого розгорталися соціально-громадянські конфлікти, через болісні переживання відбувався процес переоцінки аксіологічного пантеону архаїчних цінностей, правил поведінки відповідних соціальному статусу людини, а також стрімко починається процес розхищення гнітючих підвалин довготривалого суспільного устрою: «аналіз розбитої рефлексами інтелігентської душі, боротьба за індивідуальність і формування авангарду нових сил... розмотлошена думка, як ранений птах, кидається сюди й туди і, не знаходячи позитивного опертя, не стримана міцною волею, допроваджує до єдиного виходу – самогубства» [4, с. 179–180]. У процесі подальшого автохтонного плину думок мислитель озвучує глибоко песимістичний погляд на перебіг революційної боротьби та інших рішучих способів зміни суспільних устоїв, критерієм яких визначає проблемно-суперечливу активність воєнничого дієвця. Екзистенція комплексу внутрішніх переживань за долю своїх співвітчизників і саму Українську державність виплескується в такому палаючому сумом тексті: «І мимоволі напрохується така думка: ну, добре, хай ми вже забруднились у цій боротьбі з більшовиками, як революціонери і соціалісти; хай ми принесли цю жертву; зате ж, може хоч не революційну, не соціалістичну, навіть не демократичну державу матиме. Хай навіть не цілу державу, не самостійну, хай клаптик, якусь собі поганеньку автономію. Все ж таки це великий засіб для відродження нації» [3, с. 371]. Сьогодні можемо констатувати факт того, що Україна через 100 років отримала разом зі своєю незалежністю вже не «клаптик», а найбільшу за територією, ресурсами та найкращими у світі чорноземами в Європі землю, але ж тепер нащадки Винниченка та всіх інших патріотів мають раз і назавжди захистити суверенітет своєї держави та зберегти свій прабатьківський родовід. Тож сучасний феномен культурно-нормативного оптимізму соціальної відповідальності формується в процесі самоорганізації громадян та налагодженні конструктивного діалогу влади й громадянського суспільства, що забезпечує досягнення системного капіталу суспільного добробуту цілісного соціуму.

Висновки. Підсумком авторських дослідницьких зусиль стали такі положення: по-перше, можемо констатувати, що державотворчий процес політико-правового становлення суверенної України історично має постнеокласичний сценарій, аналогів якому в міжнародній практиці знайти майже неможливо, певні паралелі можуть бути проведені зі спробами формування національних державних утворень у країнах зниклого в літах Радянського Союзу, тобто наша «вітчизняна патологія» стає актуальною можливістю зайняти високо статусні позиції у світосистемі майбутнього. Підкреслено, що своєрідний державницький парадокс у створенні сучасної нормативно-правової системи цілісного соціуму в громадянському суспільстві незалежної України відбувається в контексті життєвих реалій неправових практик і проблемноорієнтовних форм вирішення конфліктних соціально-економічних ситуацій у процесі «зміни самої зміни»; по-друге, актуалізація аналізу принципів позицій діяльної особистості в державотворчих процесах постмодерної доби викликана новітніми інформаційно-технологічними умовами перетворення традиційної раціоналістичної соціокультурної установки на нове світовідчуття та прийняття соціальних конфліктів і суперечностей. Зазначено, що соціальна дія кожного актора вже не може бути підпорядкована певній кваліфікації або «механічним» інерційним законам суспільного розвитку, оскільки кризовий стан ситуації після сучасності вимагає новітніх ціннісно-сміслових конструкцій. Наголошується на тому, що в умовах теперішнього часу поряд з можливостями реформування суспільних взаємовідносин щоденної ваги набирає

соціальний феномен нових форми революційної дії та дії *militaris*, які виникають у результаті унікальної комбінації історичних подій у соціокультурному вимірі; по-третє, з огляду на динамічні реалії воєнних станів та міжнародної напруги, очікування нових терористичних насильницьких актів і військових агресій, цілісний організм соціального життя, який був побудований на механізмах взаємодії між підсистемами нормативно-правового законодавства, влади, громадянського суспільства та економіко-господарської сфери, у постсучасну добу може бути проаналізований виключно на принциповому поєднанні двох таких діяльнісних теоретико-методологічних підходів, як реляційно-адаптований та системно-модальний. Наголошується на тому, що саме системно-модальний спосіб структурної еволюції соціального життя певної спільноти здатний запропонувати системну взаємодію інституційних можливостей держави та інтересів громадянського суспільства за допомогою сучасного проєктно-інженерного забезпечення об'єктивності розрахунків економіко-господарського управління та всіх інших сфер державницьких пріоритетів з індивідуальною інформованістю і можливостями громадянського впливу на ухвалення важливих рішень кожним діяльним суб'єктом; по-четверте, нами визначено, що завдяки принциповому поєднанню реляційно-адаптованого та системно-модального теоретико-методологічних підходів з процедурою застосування селективності потоку соціальних подій як практичного складника рефлексивної темпоральної модальності, створюється можливість розуміння смислового значення суспільства як культурно-нормативного оптимуму існування людства та цілісного феномену базується на двох константах – це соціальний статус людини та буття людини в культурному просторі своєї життєдіяльності. Доведено, що поступово за допомогою системно-модального варіативного способу зміни інтерпретаційного змісту існування дійової особи постмодерної доби створюється діяльнісно-ефективна модель культурно-нормативного оптимуму функціонування цілісного соціуму на принципах соціальної відповідальності, суверенності особи та політичного універсалізму спільності; по-п'яте, виявлено, що сучасні форми конструктивної взаємодії: суспільство → громадянське суспільство → державна влада, у контексті запропонованої діяльнісно-оптимальної моделі, постулюються у таких положеннях: 1) якщо ми визначаємо суспільство як організаційно-структурну історично-автохтонну цілісність, яка має ментальний каркас світоглядних уявлень та створює своєрідне енергетичне поле громадянського тиску для появи різноманітних соціально-інституційних утворень й окремо-суверенних індивідів, то громадянське суспільство, існуючи в усіх часових вимірах цивілізаційного існування людини, як феноменальний складник соціального життя з'являється набагато пізніше у формі конгломерації складного мозаїчного переплетення таких аспектів суспільного життя як установлені політико-правові відносини суспільства, певних форм державного устрою та наявного міфологічного логосу у формуванні особливо символічного світу соціального суб'єкта, а також оформлення такого постсучасного юридичного статусу людини як «громадянина світу»; 2) в умовах нового рівня інформаційних технологій та суперінтелектуальних досягнень інноваційного дієвця різноматично-функціонуючого Всесвіту реальним завданням стає досягнення партнерських взаємовідносин між спільнотою громадян та інституціями державного управління завдяки тотальному цифровому контролю за діяльністю вже всіх представників державницького апарату, вільного доступу до медійного простору Всесвітнього павутиння, а також кожна дійова особистість має технологічний набір інструментів впливу на соціально-інституційні процеси перетворень, тобто громадянське суспільство набуває сьогодні значення самоорганізувального ядра зосередження недержавних відносин, воно стає феноменальною структурою взаємодії між публічної та приватної сферами існування людини. З огляду на вищевикладені студійні роздуми, нашим пересвідченням конструк-

ції культурно-нормативного оптимуму функціонування цілісного соціуму визначено єдиний критерій функціонального розподілу діяльнісних особливостей кожного суверенної особистості, яка водночас є представником певної спільноти, «вихованим» громадянином розвинутого громадянського суспільства та юридично-статусною особою в правовій державі – саме такий феномен множинності рольових функціональних здібностей соціального суб'єкта доби постсучасності забезпечує раціональні дискурс-позиції співіснування таких базових акцентів діялісно-оптимальної взаємодії між суспільством, громадянським суспільством і правовою державою.

Список використаної літератури

1. Офіційний вісник України від 25.05. 2023 – 2023 р., №50, стор. 7, стаття 2786, код акта 118363/2023
2. Бандера С. Перспективи української революції. Репринтне вид. Дрогобич : ВФ «Відродження», 1998. 656 с.
3. Винниченко В. Щоденник. Едмонтон-Нью-Йорк : Видання Канадського інституту укр. студій, 1980. Т. 1 : 1911–1920. 500 с.
4. Вороній М. Рецензія. *Літературно-науковий вісник*. 1912. №4. С. 179-183. Рец. на кн.: Винниченко В. Твори. Т. 4. Київ, 1912. 167 с.
5. Грабовський С., Ставрович С., Шкляр Л. Нариси з історії українського державотворення. Київ : Генеза, 1995. 608 с.
6. Грицак Я. Й. Нариси з історії України: формування української модерної нації. Київ : Генеза, 2000. 249 с.
7. Нічик В.М. Петро Могила в духовній історії України. Київ : Український Центр духовної культури, 1997. 328 с.
8. Рікьор П. Ідеологія та утопія. Київ : Дух і літера, 2005. 386 с.
9. Dancy J. Ethics without Principles. New York ; Oxford : Clarendon Press, 2004. 229 p.
10. Ferguson M. The Aquarian Conspiracy: Personal and Sosial Transformation in the 1980's. London, 1981. 435p.
11. Luhmann N. Sozial Systeme: Grundriss einer allgemeinen Theorie. Frankfurt am Main, 1984.

THE PHENOMENON OF CULTURAL AND NORMATIVE OPTIMUM OF COLLECTIVE INTERACTION BETWEEN SOCIETY AND THE STATE: CONVERSION STUDIES OF DOMESTIC STATE-BUILDING

Zorina Vykhovanets

National Pirogov Memorial Medical University,

Department of Foreign Languages

Pirogov Str., 56, 21018, Vinnytsya, Ukraine

The emergence of the new Ukrainian state on the world map in 1991 was a significant event in the socio-political history of humanity and, over the last four years of full-scale Russian-Ukrainian war, has had a colossal impact on possible future development of the entire civilised world. At the same time, a number of issues arise in the sphere of priority social and economic development, structural manager contradictions, the resolution of which determines the fate of the entire state-building process in Ukraine. Therefore, the *comprehensive research objective of our publication* is to analyse the cultural and normative optimum of social responsibility as an effective form of interaction between civil society and the state of law within the context of modern civilisation's progress. The objectives of this study are to outline the historical and philosophical studies of the domestic political and legal state-building process, which

has virtually no analogues in international practice, and to analyse the peculiar paradox of state-building in the creation of a modern regulatory and legal system for an integral society within Ukrainian civil society; to analyse the fundamental positions of an active personality in the state-building processes in the postmodern era, as well as to formulate a relevant transformational impetus in the use of the latest value-semantic constructions of social action in the reconstruction of a common civic space for an integral society; to consider the conceptual evolution of activity-based theoretical and methodological approaches to applying effectively the interdependence between the dynamic process of state reform of regulatory and legal provisions and flexible transformations in the principles of civil society in the postmodern era; to identify an effective action model for forming and functioning of an integral society; to analyse contemporary forms of constructive interaction between society, civil society and state authorities in the context of the proposed effective action model for building an integral society. It has been established that the process of state-building and the political and legal formation of sovereign Ukraine has a historically unique post-neoclassical scenario which has virtually no analogues in international practice – our ‘domestic pathology’ could become a real opportunity to occupy high-status positions in the future world system. It has been noted that the creation of a modern regulatory and legal system for an integral society within the civil society of independent Ukraine is a peculiar paradox in the context of illegal practices and conflict-resolution methods for socio-economic issues arising from the process of ‘change itself’. It has been determined that the social actions of individuals can no longer be subordinated to specific qualifications or ‘robotic’ laws of social development, as the crisis situation that has emerged in the post-modern era requires the creation of new value-semantic constructions of civic spaces within a holistic society, as well as the formation of an effective model of interaction between the legal, political and civil society subsystems. It is emphasised that it is precisely the systemic-modal method of the structural evolution of a particular community’s social life that can offer systemic interaction between the state’s institutional capabilities and civil society’s interests, ensuring the objectivity of economic calculations, economic management, and all other state priority areas with modern project and engineering support. This approach fosters individual awareness and provides opportunities for civil influence on important decisions for each active subject. It is proposed that a systemic-modal variational method be used to transform the interpretative content of the active individual in the postmodern era, in order to create an effective model of cultural and normative optimum functioning in a holistic society, based on principles of social responsibility, personal sovereignty and political universalism. Modern forms of constructive interaction between society are being presented → civil society → state authority within an activity-optimal model of an integral functioning of society and a single criterion has been defined for the functional distribution of the activity characteristics of each sovereign individual, who is simultaneously a representative of a particular community, a ‘well-educated’ citizen of a developed civil society, and a legal entity in a state governed by the state of law – it is precisely this phenomenon of the multiplicity of role-based functional abilities of the social subject in the postmodern era that provides rational discourse positions for the coexistence of such basic emphases of effective interaction between society, civil society and the state of law.

Key words: citizen, sovereign personality, social action, holistic society, civil society, state of law, social responsibility, collective interaction, cultural and normative optimum.